

European Rural outh

Central European Rural Youth Centre

2013. különszám

**Civil szervezetek és ifjúsági
közösségek vidéken**

**– összefoglaló a kutatás
eredményeiről**

**Fiatalok
Lendületben
Program**

Civil szervezetek, ifjúsági közösségek vidéken

Bevezető	3
A vidékről...	4
A fiatalokról...	5
A közösségekről...	7
3in1: Virtuális Falu Program	8
A kutatás módszertanáról	9
Az élhető vidék jövője, avagy a kérdőíves felmérés eredményei	10
A kommunikációról, mint hatékony eszközről, avagy az interjúkról	13
A vidék közösségi életének mozgatórugói	13
A vidéki közösségek fejlődési lehetőségei és forrásai	16
Következtetések, javaslatok	19
Gondolat-ébresztő	20

Kovács Krisztina

„A kutatás alatt érdekes volt látnom, hogy egy viszonylag kis területen belül milyen nagy különbségeket vél felfedezni az ember. A három falu, amelyet én vizsgáltam szomszédos egymással. Az egyik faluban támogatják a közösségi életet, propagálják, oklevéllel és pénzjutalommal próbálják ösztönözni a tenni akaró embereket. A másik faluban viszont nincs pénz semmire, a polgármester elmondása alapján. Nincsenek egyesületek, civilszervezetek sem. Ami mind a három faluban problémaként merült fel, az az, hogy az emberek bezárkóznak és nem nyitnak egymás felé, illetve a klikkesedés. Ezek a problémák én azt gondolom orvosolhatóak egy kis odafigyeléssel és kulturáltsággal. Az interjúk során találkoztam kedves, optimista és nem igazán kedves, de erőteljesen negatív emberrel is. Építőleg hatott rám mind a két csoport. Számomra is hasznos volt az interjú készítése és megélése.”

„Ahol közösség van, ott élet is van!”

Bevezető

Manapság, ha az ember vidéki ifjúsági közösségek kutatására adja a fejét, nincsen könnyű dolga. Már önmagában az alap terminológia is sok kérdést vet fel. Hol van a vidék? Ki számít fiatalnak? Mik egyáltalán a közösségek?

Általánosságban a közösségekkel és szűk értelemben véve vidéki közösségekkel, sokat foglalkozott és foglalkozik még ma is a szakirodalom. Szerencsére van honnan tanulunk. Ezen kutatás újítása mégis a vidéki civil szervezetekkel és közösségekkel foglalkozó kutatói munkák, tanulmányok egyik alapvető problémájára, sőt még a tervezés és döntéshozatali eljárás hiányosságára is megpróbálja felhívni a figyelmet. Méghozzá arra, hogy a haladás szolgáltatában álló törekvések jelentős része mindig felülről irányítottan, külső tényezőkön keresztül valósulnak meg, viszonylag kevés hozzászólási felületet, hozzájárulási lehetőséget adva mindazoknak, akik a vitatott kérdéseket saját bőrükön érzik és tapasztalják.

A kutatás érdekessége, hogy azon kevés kezdeményezések közé tartozik, amelyben a kutatást nem külső elemzők, szakemberek végezték, hanem a célcsoport tagjai az első pillanattól kezdve aktívan részt vettek annak megvalósításában. Egy olyan jelentős kezdeményezés eredményeit tartja kezében a tisztelt Olvasó, ami a gondolattól a megvalósításig alulról építkezett, a vidéki közösségek legbelső köreiből gyűrűzött. **Tapasztaljuk, hogy milyen fontos szerepe van az olyan kezdeményezéseknek, amelyek alulról, a közösségek mélyéről építkeznek és motivációjuk mögött belső célok, értékek, közös érdek, és a megvalósítás kihívásaiban megtalált „mi tudat” húzódik meg.**

A kutatói munka jelentős részét közel 30 vidéki fiatal végezte el. Ők maguk is olyan fiatalok, akik aktívan, tevékenyen vesznek részt saját településük közösségi életében. Az ő felismerésük, miszerint a falu megtartó erejéhez mindenek előtt erős, lokális kötődésű, ha-

tékonyan működő szervezetekre van szükség, találkozott a Fiatal Gazdák és partnerei vidéki fiatalokat és közösségeket megismerni és összefogni szándékozó elképzelésével. Ez az ideális együttállás széles távlatokat nyithat mindkét fél számára, hogy végre cselekvéssé váltsák azt, amiről oly’ régóta csak beszélünk.

A Virtuális Falu Program résztvevői több, mint egy évig tartó továbbképzés után vállalták a feladatot, hogy a közösségek vezetőivel, illetve az önkormányzatok képviselőivel készítenek interjút, emellett a közösségek tagjait kérdőívvel keressék fel. Mindezt úgy, hogy a munka során talán nem is tudatosult bennük, hogy tudásuk és tapasztalataik a képzés kiegészítéseként milyen komplexsége bővültek.

Talán nem igényel túl sok erőfeszítést bizonyítani azt, hogy milyen ritka és értékes vállalkozás az, amikor egy nyitott, megfelelő háttértudással rendelkező fiatal szóra bírja településének polgármesterét, egy közösség vezetőjét, a helyi egyházi vezetőket, vagy bárkit, aki alázatos, fáradhatatlan munkával szolgálja a közérdeket. Ez egyfajta tanulási folyamat azoknak, akikben megvan a kellő motiváció ahhoz, hogy később a közösségi élet mozgatóivá váljanak, és pusztán az elbeszélés során egy megerősítés mindazoknak, akik a kihívásokkal nap, mint nap szembesülnek. Az interjú funkciója a kapcsolatfelvétel, a bizalomépítés és legfőképpen az, hogy a helyi társadalom életébe való bekapcsolódásra, cselekvő részvételre mozgósítson. **A lényeg, hogy az egyenrangú párbeszédben, mind a kérdéseken és mind a válaszokon keresztül, mind az elbeszélés és mind a hallgatás gondolkozásra ösztönzi a feleket és hozzásegít a problémák, újabb és újabb tennivalók felismeréséhez.** És sokszor maga a felismerés fél siker a megvalósítás rögs útján.

Az elképzelés sok kihívást állított éppúgy szervezői, mint résztvevői elé, de közben tartva az eredményeket határozottan állíthatjuk, hogy megérte. Még akkor is, ha ez bizonyos szintig a szakmaiság kárára megy. Hiszünk abban, hogy egy ilyen kérdés feltárásához a szakmaiság édes kevés. Egy ilyen kutatás sorsát és mondani valójának hitelességét alapjaiban határozza meg, ha az ügyet szíven viseli az ember.

Teklovics Boglárka

„Részt venni a kutatásban emberileg és szakmailag egyaránt nagy élmény, kihívás, lehetőség és tapasztalat volt számomra.

Az interjúkon keresztül a közösségek egészen személyes, belső oldalát ismerhetjük meg. A résztvevő fiatalok válaszai alapján pedig visszhangra talált mindaz, ami a program során bennünk is megfogalmazódott és amiért a kutatás résztvevőiként dolgoztunk.

Számomra a képzés és a közös munka a kézzelfogható eredményeken túl jelentős többletet is hozott: a program során mi magunk is egy közösséggé alakultunk, közös céllal, közös érdekekkel, közös értékekkel és a három tényezőkön keresztül sajátos közösségtudattal.”

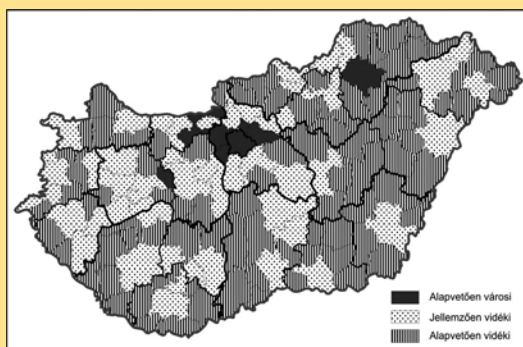
A vidékről...

A vidék fogalma nem határozható meg egyértelműen és időtállóan. Ennek oka, hogy a vidék térben és időben folyamatosan változik, megközelítése a mindennapi, politikai, gazdasági, szociológiai szóhasználatban eltér, illetve az egyes ágazatok különféleképpen definiálják.

Ma a köznyelvben az emberek többsége a saját lakóhelyén kívüli összes többi települést, illetve a városiak a falvakat tartják vidéknek. Főként érvényes ez a főváros és a nagyvárosok fogalomhasználatára. „Felmenni Budapestre” és „lemenni vidékre” a köznap szöveghasználatban rögzülten, észrevétlenül és öntudatlanul minőségi megkülönböztetést is jelöl. Maga a vidék kifejezés csak a XX. század végére vált pozitív fogalommal, ugyan pejoratív jelentéstartalmaitól sajnos nem tudott maradéktalanul megszabadulni a fogalom.

Az EU-s dokumentációk többsége 2 tényezőre támaszkodik: a mezőgazdasági földhasználat magas arányára és az alacsonyabb népsűrűsége. Ez alapján Európa lakossága urbánus, területe rurális. Európa lakosságának 26%-a élt vidéki vagy vidékies térségekben, a terület körülbelül 80%-án 2011-ben. Az európai, főként a vidéki közösségek előregedésének és az elvándorlás következtében a lakossági arány az elkövetkező évtizedekben még alacsonyabb lehet.

Hazánkban 2009-ben 2846 községi jogállású település volt, ami a teljes településátlomány

pon-tosan 90%-át jelenti. Magyarország területének 83%-a vidéki, rurális terület – itt él a lakosság bő egyharmada. (KSH)

Ennél valamivel árnyaltabb képet ad az OECD megközelítése a rurális és urbánus területek lehatárolására, amely regionális szin-

ten a területeket 3 csoportja osztja: Alapvetően rurális, jellemzően rurális és alapvetően városias térségekre. Ha a rurális térségek ismérveként elfogadjuk a 150 fő/km² alatti népsűrűségi mutatót, akkor az EU népességének 20%-a él vidéken, ami az EU területének nem kevesebb mint 57%-t jelenti és a lakosság 47%-a él kifejezetten városias térségben. Magyarországon viszont a városias jellegű területek aránya nagyon alacsony: a terület 3,9%-án él lakosság 26,4%-a jellemzően urbánus térségben. Alapvetően vidékies térség a terület 60%-a, és itt él lakosságának egyharmada. A 2011-es népszámlálás szerint a lakónépesség 17,4 százaléka Budapesten, 52,1 százaléka a többi városban, és 30,5 százaléka a községekben élt.

A népességi mutatókat figyelembe véve kijelenthetjük, hogy a vidék jövője szempontjából kulcskérdés a fiatalság helyben tartása, illetve fontos, hogy legyenek olyan fiatalok, akik a vidéki életformát választják.

Az EU regionális és vidékfejlesztési politikája fokozatosan egyre

nagyobb hangsúlyt fektet az alapvetően vidékies térségek életminőségének és jóléti viszonyainak javítására, a vidéki társadalom fennmaradásának biztosítására. A vidékért folytatott gazdasági rendelkezések és támogatások segíthetnek az élhető és fenntartható vidék megte-

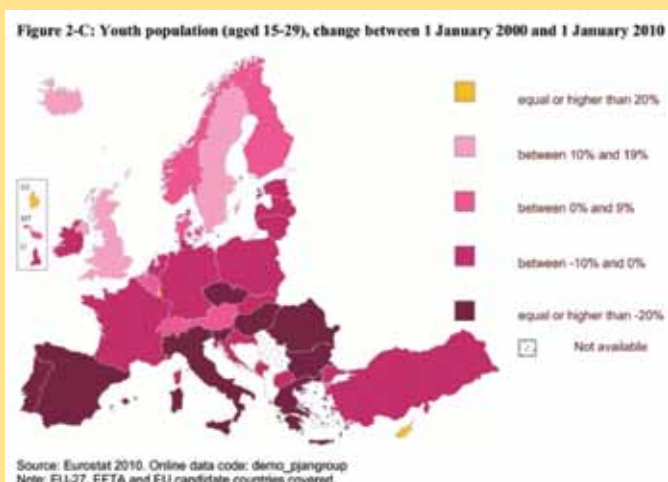
remtésében, és a vidék népességmegtartó erejének növelésében. Ugyanakkor a tervezés szempontjából elengedhetetlen a kulturális, közösségi viszonyrendszerek változásának figyelembevétele. A vidéki közösségekben egyértelműen tetten érhető a tradicionálisnak számító közösségek felbomlása. A társadalmi integráció és az együttműködési készség alacsony szintjének következtében csökken az állampolgársági részvétel. A vidéki települések túlnyomó többségében az aktivitás igen gyenge, az önszerveződés erőtlensége csökkenti a helyi társadalmak lehetőségét, mozgásterét is nagyban befolyásolja.

Gulyás Gergő

„Amit ténylegesen érzékeltam az interjúk során, hogy az alanyok a kérdésekre nem akartak hosszasan válaszolni, még ha bizonyos kérdéskörökkel napi kapcsolatban álltak is. Már magát a megkeresést is kissé furcsán fogadták, bár helyén kezeltek a szerepüket, amit pozitívumként értékeltem. Bízom benne, hogy minél szélesebb kört vontam be az interjúkba, szerencsére volt miből válogatnom...”

A fiatalokról...

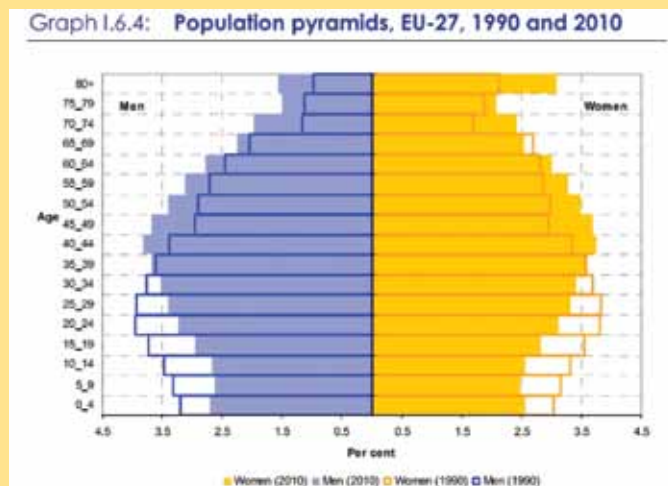
Az ifjúságszociológia, hagyományosan a 15-29 éveseket tekinti fiataloknak, a korcsoportokat tekintve a középiskolás kortól a fiatal felnőtt pályakezdekők korcsoportjáig. A fiatalság közösségi ügyének tárgyalásakor mindenek előtt két nagyon fontos tendenciát figyelembe kell vennünk. Elsőként el kell helyeznünk azokba az Európai Unió tagországait érintő társadalmi és demográfiai folyamatokban, amelyek ismerete nélkül nem kaphatunk teljes képet az ifjúság helyzetéről. Másodszor, szükséges megemlíteni azokat az értékváltozással kapcsolatos folyamatokat, amelyek befolyásolják a fiatalok társadalmi integrációját és sajnos, rávilágítanak a probléma súlyosságára.

Forrás: Youth in Europe, 2010, European Commission: A fiatalok arányának változása 2000 és 2010 között

Az Európai Unióban 96 millió 15 és 29 év közötti fiatal él, ez az össznépesség csaknem 20%-át teszi ki. Hazánkban az arány az uniós átlag alatt van, 18% körüli értékkel. A Youth in Europe felmérései szerint, szinte kivétel nélkül minden fejlett államban, különösen Nyugat-Európában vészesen csökken a fiatal korosztály aránya a népességben belül. Jelenleg minden ötödik EU-s polgár tartozik a fiatalok közé, de a kutatás előrejelzései szerint a korábbi

tendenciák és befolyásoló tényezők figyelembevételével, 2050-re az arány 15,3%-ra csökkenhet. Európa elöregszik. Az Unióban jelenleg 34-39 év az átlagéletkor, mely az elkövetkező évtizedekben rohamosan nőhet, a fiatalok számának stagnálásával illetve csökkenésével, illetve az idős, 65 éven felüli korosztály jelentős aránynövekedésével.

Youth in Europe, 2010, European Commission: Korfa 1990, 2010

A fiatalok, mint társadalmi csoport kollektív viselkedése és közösségi kapcsolataik minősége radikális változáson ment keresztül az elmúlt évtizedben, gazdasági, kulturális jellemzőket, demográfiai folyamatokat, a munkaerőpiaci helyzet változását és a társadalmi környezet hatásait figyelembe véve. Az egyéni életutak és jövőkép egyre individuálisabbak, különös tekintettel a magyar fiatalok személyes integrációjának alacsony szintjére.

A „magányos magyar fiatalság” ma már nem csak egy komor jövőkép, hanem megvalósult és egyre erőteljesebben kimutatható, általános közérzet. **Egyszerűen fogalmazva, a mai magyar fiatalság nem találja a helyét a mindennapok valóságában.**

Az értékrend torzulása megmutatkozik abban, hogy ma már „önállóság és individualizáció” címen egyre többen önként vállalják az egyedüllétet, és a gyermektelenséget. Hovatartozásuk nemre, korosztályra, szexuális beállítottságra, lokális identitásra, nemzet-

Marcso Veronika

„Pozitív csalódás volt számomra, hogy a megkeresett személyek 75 százaléka szívesen együttműködött velem a kutatás során. Az interjúk nagyon jó hangulatú, kötetlen beszélgetések voltak, sokan, sok mindent meséltek, nem korlátozták mondandójukat a kérdéseim rövid, tényszerű megválaszolására. Úgy éreztem, hogy a megkeresett közösségek képviselői, a tisztségviselők is örültek a megkeresésnek, örültek, hogy valaki foglalkozik a falu közösségi életével (velük), és hogy elmondhatták a véleményüket. Egy igen kicsi falu (megközelítőleg 600 fő, 2 bejegyzett közösség) közösségi életében „vájáltam”, de még így is tudtam meg új információkat a közösségek tevékenységeiről, a falu mindennapjairól. Ezt az interjúalanyaim és én is pozitív eredményként könyveltünk el a beszélgetések végén.”

re, politikai meggyőződésre, közösségtudatra, világnézetre, felekezetre nézve nem tudatosan választott, elhatározott, hanem egyszerűen bizonytalan. Közösségtudatuk hiányában tengődnek miközben elszántan hajhásszák a virtuális világ lájkokban mérhető „elismeréseit”.

A változás a legkisebb intézményesült társadalmi egység, a családi közösségek átalakulásában is megfigyelhető. Jellemzően egyre kevesebb a nagycsalád, illetve a családi összetartozás lazulását fémjelzi a válások egyre növekvő száma és a csökkenő gyermekvállalási hajlandóság. A céltalanság és jövő bizonytalanságától való félelem fontos szerepet játszik a tradicionális családmodellek széthullásában.

A felelősségvállalás és elköteleződés hiánya részben ugyanúgy kihívása az ifjúsági közösségeknek, mint a családpolitikának.

Értetlenkedve, a probléma okait keresve töprengeni egy sötét nemzedék fölött, aligha visz közelebb a megoldásokhoz. „Ha a leves sötét, meg kell sózni.” – mondhatja velünk a józan paraszti ész. Ha tudjuk, hogy változásra van szükség, akkor a jövő építése érdekében minden lehetséges eszközt és támogatást meg kell teremteni. Ez ugyanúgy a vidék ügye, hiszen fiatalok nélkül a magyar falu egyszerűen halálra van ítéelve.

Szabó Gergő

„Nagy kíváncsisággal vágtam bele az interjúk lebonyolításába. Örömmel tapasztaltam, hogy az általam megkeresett személyek mindegyike rögtön és készséggel állt rendelkezésemre. Érdekes volt látni, hallani, hogy ugyanazt a témát más-más ember, mennyire különbözőképpen közelíti meg. Képet kaphattam nemcsak településem saját belső nehézségeiről és jelenlegi helyzetéről, hanem arról is, hogy hogyan birkóznak meg hasonló problémákkal más falvakban, illetve, hogy mik lehetnek azok a faktorok, melyek mellett, vagy melyek hiányában teljesen eltérő lehet a vidéki élet (vagy annak megítélése) még egymáshoz oly közel lévő falvakban is.”

A közösségekről...

A közösségek a mindenkorai társadalmi rend mozgatórugói, a demokrácia gyakorlásának színterei, az aktív civil élet alternatívái. A közösség közvetítő egység az egyén és a társadalom között, amelyen keresztül lehetőség nyílik a társadalom szerves részévé válni. A közösségek funkcióját tekintve Rolland L. Warren öt olyan aspektust határozott meg, amelyek ideális esetben a legkisebb lokális közösségektől a nagy regionális csoportosulásokig mindenhol megtalálhatók: az értékközvetítés, a gazdasági boldogulás elősegítése, a társadalmi részvétel erősítése, a közösségi normák és szabályok fenntartása, és a kölcsönös támogatás elősegítése. A közösség fogalma magában hordoz egyfajta értéktöbbletet, ami több a csoportnál. A közösség tagjaiban kialakult pozitív érzelmi viszonyulás ki tudja mozdítani a falu lakosait a passzivitásból és rávezeti őket a közjóért való tevékenység útjára. Ennek az útnak pedig az az egyik érdekessége, hogy miközben a közjó érdekében tevékenykedik, valójában önmagához tér vissza cselekedeteinek hatásaiban. Így észrevétlenül mélyül el abban a közösségi erőben, melynek egyik mozgatórugója az összetartás, az együvé tartozás tükreben. Elgondolkodtató, hogy napjainkban erre az útra kevesen találhatnak oda, vagy nem látják, nem mernek rálépni az emberek. Az egymásra találás korábban még természetes folyamata halványulóban van.

A helybeliség, a lokalitás szerepe még akkor is nagyon fontos, ha az információs vívmányoknak köszönhetően a térbeli távolság jelentősége csökken. A modern nagyipari társadalom az egyén kényelmét szolgáló számtalan civilizációs eszközt hozott, miközben bomlasztotta a korábbi emberi kapcsolatokat, redukálta a közösségeket. A XX. század második felében egymást követő kommunikációs forradalmak nagymértékben kiszélesítették a csoportos kapcsolattartás lehetőségeit, és a közösségi lét élményével kecsegtettek. Ma már tudjuk, tapasztaljuk, hogy mindezen lehetőségek előnyeit tekintve is számos kártékony hatással bírnak: csök-

ken a kapcsolatok száma, mert az új média kommunikációs formái elfoglalják a személyes kapcsolatok helyét illetve elszegényítik azokat. Ezért nélkülözhetetlen a helyi identitás erősítése és megtöltése tartalommal, élménnyel tapasztalattal.

Hankiss Elemér *Közösségek válsága és hiánya* című tanulmányában történelmi viszonylatban vizsgálja a hagyományos közösségek hanyatlásának okait Magyarországon. Ezt az írást azért is nagyon fontos megemlíteni, ha közösségekről beszélünk, mert már 1983-ban előrejelzi az elhaló közösségi lét eredményeként az értéktudat válságát és erőteljesen borús képet fest a jövőről. A szocializmus évtizedeinek gazdaságát a hiánygazdaság fogalmával címkézték. A szocializmus nyomása alatt átalakult társadalmat hasonló logikával élve akár hiánytársadalomnak is nevezhetnénk. Felülről kikényszerített társadalmi kapcsolatokkal, a hagyományos közösségek ellehetetlenítésével, korlátozott közösségi jogokkal, a társadalmi lét és cselekvés korlátok közé zárt, behatárolt, kényszerített jelzőkkel illetett társadalomról beszélhetünk. Ez utóbbi hiány talán azért is fájóbb, mert bár a gazdaság újraélesztésére számtalan törekvés és cél fogalmazódott meg és fogalmazódik meg ma is, addig a társadalom Hankiss által *hiánybetegségnek* nevezett problémájából nem tud kilábalni a magyar társadalom. Közel harminc év távlatából jóslatai beigazolódni látszanak.

A szocialista érában bekövetkező társadalmi struktúraváltozások egyértelműen a hagyományos kisközösségek bomlását eredményezték. Azonban ez nem egy veszett ügy. Reményeink szerint máig érvényes az a meghatározás, miszerint *„a közösség valóban értéktartalommal bíró fogalom, s számunkra ez a minőség emberek közös és szabadon meghatározott tartalmú cselekvése önmaguk boldogulása, érvényesítése, helyzetük javítása érdekében, mely közvetve a közjót is gyarapítja.”*

Elmondható, hogy a társadalom egészséges fejlődésének lételemme a közösségek működése, mind az egyén, mind a társadalom szempontjából. Az egyén számára egy közösség a biztonságot, a valahova tartozást jelenti. Segíti személyiségének kibontakozását

és olyan célok elérését teszi lehetővé, amelyek egyedül elérhetetlennek tűnnek. A közösség értéket, motivációt és ambíciót nyújt tagjainak. A társadalom szempontjából a közösségek léte nélkülözhetetlen a csoportérdekek kialakulásában és képviselésében. A közösségek által a társadalom él, fejlődik, hiányában tehetetlen tömeggé alakul. A közösségek hálózatán keresztül a társadalom egy közösségekből szőtt szövetté for-

Szabó Virág

„Az interjúalanyok olyan kezdeményező, lelkes, nyitott személyiségek voltak, akik sokszor a szabadidejükből áldozva tesznek a közösségért, a helyi élet fel lendítéséért. A beszélgetéseket ez a nyitottság, a vidéki élet iránti elkötelezettség járta át annak minden szépségével és hátrányával. Sajnos nagyon kevesen vannak, akik a falu mozgatórugói, és ha ők felhagynak a közösség-szervezési tevékenységükkel, sok esetben nem biztosított a megfelelő utánpótlás. A jövőnek a legnagyobb veszélye pont abban rejlik, hogy ha nem sikerül a fiatalokat motiválni, akkor nem lesz ezeknek a hagyományörző programoknak folytatása. A kutatás hozzásegített ahhoz, hogy jobban megértsem miért is van szükség a fiatalok vidéken tartására.”

málódik.

Összegezve a közösség emberek olyan együttese, amelyet a következő négy tényező köt össze: közös érdek, közös cél, közös értékrend és a fenti három tényező meglétének tudata vagy más szóval a „mi” tudat. A közösségi folyamat előteremti az együttműködést és erősíti tagjaiban a felelősségvállalást, amelynek természetes velejárója a tér, a lokalitás, a helybeliség iránti erőteljesebb elköteleződés.

Azokban a vidéki falvakban, ahol a közösségiség kialakulásának valamiféle gátja van, ott talán még az élet is megáll. Ezért van olyan nagy szükség a közösségeket összefogó, elhivatott vezető egyéniségek támogatására, akik a mai viszontagságos gazdasági helyzetben - a spontán szerveződni nem képes - közösségek alapvető motivációit életre hívják. A falu közösségeiben nagy potenciál és tartalék összponstosul a vidék megtartó erejére nézve, ha önmaga fejlődési irányainak meghatározása érdekében képes a kezdeményezésre. Ha a közösség tudatos, megfelelő ismeret, akarat, kitartás birtokában képes saját céljainak felismerésére és megvalósítására.

3in1: Virtuális Falu Program

A Fiatal Gazdák és partnerei, az előzőekben tárgyalt három fontos tényező összefogásával indította el a Virtuális Falu Programot. Életre hívása arra az alap gondolata épült, miszerint a demokrácia működéséhez és „jól működéséhez” elengedhetetlenek az aktív, sze-

repet vállaló közösségek. Ezek a közösségek ideális esetben kommunikálnak a közérdekű ügyek és a döntéshozók között.

A magyar falusi társadalom legjelentősebb modernkori kihívása az elöregedés és az értékrend tradicionális közösségektől való elmozdulása. Ezen folyamatok negatívan befolyásoló hatással vannak egy falu életének minden aspektusára. A gazdaságra, a piacra, a társadalmi közösségekre, a helyi politikára.

Mindezen kihívások megoldására hatalmas potenciált jelentenek azok a motivált fiatalok, akik készek tenni a vidéki élet fennmaradásáért, életminőségének javításáért és nem utolsósorban saját igényeik, érdekeik képviseletére. Fel kell ismerni azt a lehetőséget, ami a fiatalságban rejlik a vidéki élet megtartó erejének fenntartására. Részben ezért is olyan fontos, hogy teret kapjanak az elszánt fiatalok környezetük és helyzetük formálására, és lendületük ne hagyjon alább. Ők jelentik az utánpótlást - halljuk, olvassuk sokszor, de ahhoz be is kell rendezkedniük, hogy az átvállalt feladatokat, terheket viselni tudják.

A magyar falvak közösségi helyzete több szempontból hiányt szenved az alapvető emberi és anyagi erőforrások tekintetében. Sajnos kevés olyan aktív, kellőképpen motivált, vezető szerep betöltésére alkalmas „húzó” egyéniség van, aki kész vállalni a kihívásokkal teli feladatot. Emellett gyakran az újító elképzelések a képviselni kívánt közösség vagy a falu vezetősége részéről is ellenállásba, támogatás helyett akadályozásba ütköznek. Kellő támogatás és motiváció nélkül a kezdeményezések elhalnak, és ezzel együtt a kezdeményezők egyedül maradnak.

A VFP célja, hogy ezekből a „húzó” emberekből közösséget szervezzen és motivációikat megerősítse. Célja rávilágítani, hogy érdemes a helyi közügyekkel foglalkozni, és érdemes vidéken, faluban maradni. A résztvevők mindannyian a saját falujukért tenni akaró, közösség-szervezésben tapasztalt falusi fiatalok.

A program eszköze egy vezetőképzés és szituációs modellezés ötvöze, amely résztvevőinek olyan komplex háttértudást és tapasztalatot nyújt, amely segítségével még hatékonyabb tagjaivá tudnak válni közösségeiknek. A képzés során a fiatalok a közösségi élet működésével és az ahhoz kapcsolódó kihívásokkal szembesültek szituációs feladatok illetve jó gyakorlatok bemutatásán keresztül. Interaktív workshopokon vettek részt, amelyek szakemberek bevonásával ismertették meg a közösségi működés jogi kereteit, hazai szabályozási formáit, finansziális eszközeit és európai dimenzióit. A képzéshez kapcsolódó kutatás folyamán a résztvevők egy szakértő által összeállított kérdőívvel és strukturált interjúval keresték fel saját településük közösségi életének résztvevőit, a közösségi tagoktól és vezetőktől a település döntéshozóiig. A cél az, hogy a képzésen hallottak és a valóság közötti kapcsolat és mindennapi gyakorlat a számukra érzékelhető legyen. Ezen keresztül erősíti a résztvevő kapcsolatrendszerét, beágyazottságát, kötődését saját településének közügyeibe és közösségi életébe.

Csapó Zsuzsanna

„Az interjúim, kutatásaim során bepillantást nyertem szűkebb környezetem és az itt működő szervezetek életébe. Új megoldásokkal, jó ötletekkel gazdagodtam. Tapasztalataim segítségével megerősödtem: látom, hogy a fiatalságnak magának is sok lehetősége van, hogy lakóhelyét formálja.”

A kutatás módszertanáról

Jelen kutatás a magyar vidék civil társadalmát helyezi középpontjába. Az előzőekben levezetett társadalomtörténeti folyamatok figyelembevételével nem kétséges, hogy a közösségek, mint a társadalom élő és folyamatosan változó organizmusainak vizsgálata mennyire nem elhanyagolható kérdés. Az élhető vidék megteremtésében rendkívül fontos szerepet játszanak a szervezetek és közösségek, illetve hozzájárulnak a fiatalok helyben maradásához.

A vizsgálat során fontos szempont, hogy falvak, kisközségek közösségeinek lehetőségei korlátozottak mind humántőkéjük, mind anyagi forrásaikat tekintve. A vidék civil közösségeinek működését felderíteni kívánó kutatás nem vonatkozthat el a társadalmi, gazdasági, helyi politikai kontextustól, hiszen egy kisközség társadalmának egészét határozhatja meg egy-egy jól működő szervezet.

A kutatás központi fogalma, mint civil szervezet, ennek alapján nem szűkíthető le az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvényben megfogalmazott civil szervezetekről alkotott fogalomra, hiszen ennek szélesebb körű meghatározására van szükség. Ennek alapján a kutatás tárgyát képezi minden helyi szinten működő közösségi szervezet: alapítványok, közhasznú társaságok, civil klubok, jótékonyági szervezetek, szociális szervezetek, sportklubok, környezetvédelmi szervezetek, civil csoportok, klubok.

A kutatás mind a kvalitatív, mind a kvantitatív kutatási módszertan adta lehetőségekkel élni kíván. Ennek oka, hogy a témát két különböző, ámde szorosan összefüggő szempontból próbálja körüljárni: egyrészt a kérdőíves kutatás a résztvevői oldal szemszögét veszi alapul, melynek alanyai elsősorban fiatalok; másrészt a strukturált interjúk segítségével a vezetői, közösségsszervezői oldal álláspontjának felderítése a cél önkormányzati vezetők, közösségsszervezők által.

A kutatás lebonyolításában a Fiatal Gazdák és partnerei Virtuális Falu Programjának résztvevői vesznek részt. A 30 résztvevő az ország 19 megyéjének különböző (35) településein végzik az adat-

felvételt. A kutatást megelőzően a résztvevők módszertani továbbképzésen vesznek részt.

Kvalitatív adatfelvétel

A kutatás során alkalmazott kvalitatív adatfelvételi módszer széles távlatok nyit a falu közösségeinek több szempontú vizsgálatában. Egy-egy interjú mintegy „mélyfúrással” tárja fel a közösség működésének életét, mindennapjait, sikereit és kihívásait. Az elemzés szempontjából viszont megfontolt, előre átgondolt módszertani eszközök megválasztására van szükség. Fontos szem előtt tartani, hogy jelen esetben nem az egyedi esetek feltárása a cél, hanem olyan visszatérő motívumok, ismétlődő vonások felázolására, amely hozzásegít Magyarország vidéki népességének községeit jobban megismerni.

Kvantitatív adatfelvétel

A kérdőíves vizsgálat a vidéki ifjúsági közösségek résztvevői oldalt hivatott feltérképezni. Jelen esetben nem csak a szervezetekre, közösségi életre vonatkozó tényezők feltárása a cél, hanem a fiatalság motivációinak, igényeinek, jövőképeinek megismerése is.

Járvas Mónika

„Több megkérdezett is elmondta, hogy szerintük a közösségük fenntartásánál, az egyik legnagyobb gondot, nem a pénzhiánya okozza, hanem az egyre nagyobb mértékben megfigyelhető passzivitás vagy az érdektelenség. Ezt még tetézi az általános probléma, az időhiány, amire főleg a 30-50 éves korosztályból hivatkoznak. Meglátásuk szerint, nehéz új tagokat toborozni, és aktivizálni az embereket. Az egyik település polgármestere azt mondta, hogy véleménye szerint nem fog addig javulni a helyzet, ameddig megélhetési gondokkal küszködnek az emberek. Ha nincs munkahely, akkor nincs, ami helyben tartsa a települések lakóit, bármennyire is jó lenne maga a közösség. Akikkel az interjút készítettem szívügyüknek tekintik megőrizni, ápolni a közösségüket, bármekkora akadállyal is néznek szembe. Szerintem a hozzájuk hasonló emberek példaként szolgálhatnak mindannyiunk számára, kitartásban, elhivatottságban és személyiségként egyaránt. Ezúton is köszönöm a közreműködésüket!

Az élhető vidék jövője, avagy a kérdőíves felmérés eredményei

„Véleményem szerint ha a fiataloknak teret adunk, akkor sokan vissza fognak vágyani a településre. Személy szerint úgy vagyok vele, hogy be kell kapcsolni a település lakóit és szerencsére nagyon sok fiatal van, aki szívesen segít a rendezvényeken, úgy hogy nem is kérjük meg rá, de ott marad, elpakol, segít takarítani.”

A kérdőíves felmérés során 147 olyan fiataalt sikerült megszólaltatni, akik valamilyen vidéki, akár falusi, akár kisvárosi közösség tagjai. A kérdőíves felmérés eredményei nem felelnek meg a reprezentativitás kívánalmának, de az eredmények mégis jól körvonalazzák a fiatalok motivációt, szervezetük viszonyrendszerét, a közéletben való aktivitásuk lehetőségeit és határait, településükről alkotott véleményüket és elképzeléseiket.

A kérdéssor első, demográfiai része kiterjedt a megkérdezettek:

- nemére,
- életkorára,
- iskolai végzettségére,
- településének típusára.

A kérdőív második részében a vizsgálat tárgya volt a települések intézményi ellátottsága. Vizsgálat alá került a tagok elégedettségének szintje településük helyzetével több aspektust figyelembe véve. A kérdőív kitért a közösségek tagjainak jövőbeni terveikre az alapján, hogy terveznek-e hosszútávon vidéken maradni.

A kérdéssor kiterjedt:

- településük intézményi ellátottságára,
- jövőbeni lakhatási terveikre,
- településük gazdasági, infrastrukturális, kulturális helyzetére.

A harmadik részben saját szervezetük jellemzőire voltunk kíváncsiak több szempontból. Igyekeztünk feltérképezni a résztvevők motivációit, illetve lehetőségeit a szervezet tagjaként aktív társadalmi részvételre.

A kérdéssor vizsgálta a(z):

- szervezetek típusát,
- résztvevői motivációit,
- egyesületének viszonyrendszerét,
- kiteljesedési lehetőségeit a szervezeten belül.

A célcsoport 15 és 29 év közötti vidéki fiatalokra terjedt ki, akik tagjai valamilyen helyi szervezetnek, közösségnek. A válaszadók nemek szerinti megoszlása körülbelül megfelel az országos átlagnak, esetünkben a nők 55, a férfiak 45 százalékban képviseltették magukat. Településtípus alapján vidéki városban élt a válaszadók 24%-a, 2-5.000 főt számláló nagyközségben 46%, 2000 fő alatti községben 30%. Legnagyobb arányban a 25-29 éves korosztály képviseltette magát.

Az iskolai végzettség tekintetében a mintában jelentősen túlprezentált a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya. Míg az országos átlag az érintett korosztályban 20% körül mozog, addig jelen kutatásban ez az arány 46%. Ennek oka, hogy a programban résztvevő fiatalok jelentős arányban, közel 80%-ban rendelkeznek felsőfokú végzettséggel. A kérdőív terjesztése a résztvevőkön keresztül hólabda módszerrel történt, így a közösségükbe, ismeretségi körükbe tartozó, általuk megkeresett válaszadók nagy része is hasonló iskolázottsági szinttel rendelkezett.

A kérdőív válaszadóinak nagy része kulturális és hagyományőrző, vallási, sport és hobbi tevékenység köré szerveződött közösségek, szervezetek tagjai.

A falu megtartó erejének vizsgálatában fontos kérdés, hogy a lakosok mennyire elégedettek településük intézményi, szolgáltatási ellátottságával. Teljesen elégedett volt 16%, inkább elégedett 48%. Az intézményi ellátottság tekintetében 27% inkább, 8% teljes mértékben érzett hiányosságot. A képet jobban árnyalja az a kérdésblokk, ami a konkrét szolgáltatások illetve intézmények meglétét mérte fel. A kérdésblokk „van” és „nincs” válaszokon kívül „nincs, de szükség lenne rá” kérdést is tartalmazott az igények pontosabb felméréséhez. Ezek közül a legérdekesebbek:

Az ellátottság átlagos értéke mindössze 67% volt, a felsorolt 20

Barcza Balázs

„A kutatásban a legnagyobb nehézséget az egész kezdete jelentette. Ki az, akit meg tudok kérdezni? Településünkön csak egy pár közösség működik, ők is többnyire ellenszélben.

Önkormányzati részről várhatóak voltak a kérdéseimre kapott válaszok, néhol persze szebb színben mutatva a helyzetet, mint amilyen valójában.

A civilek képviselői részéről viszont néha számomra is meglepetést okozott, hogy teljesen pozitívan látják a jövőt, szívesen végzik a dolgukat, és egyáltalán nem zavarja őket, ha nem, vagy alig kapnak támogatást, hiszen nem is azért kezdték el tevékenységüket.

Remélem egy következő, hasonló jellegű felmérésben több szervezet képviselőjétől kaphatok pozitív válaszokat!”

Megnevezés: Intézmény, szolgáltatás	%-ban megtalálható a településen
Vezetékes gáz	96%
Óvoda	92%
Csatornahálózat	84%
Települési könyvtár	80%
Gyógyszertár	77%
Benzinkút	16%
Általános iskola alsó tagozat	78%
Általános iskola felső tagozat	70%
Idősek klubja	42%
Uszoda	9%
Fodrászat, fodrász	81%
Bölcsőde	12%
Művelődési ház	87%
Könyvesbolt	27%

elem közül általánosságban 2,4-et hiányoltak a válaszadók, élen az uszodával, mozival, és a nappali ellátást nyújtó idősek klubjával. A széleskörűbb szórakozási és szabadidőtöltési lehetőség igénye utáni harmadik elem feltűnése a „hiánylistán” pozitív meglepetés volt a hiányosság okozta szociális ellátási probléma ellenére, hiszen a fiatalság szolidaritás-érzetét fejezi ki a település idősebb lakosai iránt.

Elégedettség mutató

A település...	Elégedetlen (%)	Semleges (%)	Elégedett (%)
gazdasági helyzetével	40,5	41,5	18
infrastrukturális ellátottságával	40	27	33
szociális ellátottságával	30	35	35
kulturális helyzetével	42	22	36
közösségi életével	47	28	35

Azon kérdésre, hogy milyen változtatásokra, fejlesztésekre lenne szükség a településen, a legmagasabb válaszadási arány a lakók közötti közösségi, személyes, szociális kapcsolatokat érintette. Nagyobb társasági, pezsgőbb közösségi élet és az emberek közötti jobb kapcsolat iránti igény merült fel legtöbb esetben. Ezen felül a település tisztasága, rendben tartását a válaszadók több, mint fele említette. Bár érdekes, hogy ezen a téren lehetne leggyorsabban látványos eredményeket elérni, viszonylag kis szervezéssel és energia-ráfordítással. Azon túl, hogy ezt sokan személyes ügyüknek érzik, valószínűleg a tényleges munkában felelősségüket már kevesebben éreznék.

	%
település tisztaságán illetve az utak, járdák állapotán	58
több helyi programra, rendezvényre, koncertre, kulturális programra lenne szükség	50
nagyobb társasági, pezsgőbb közösségi életre a településen	64
közösségi élet megvalósításához kultúrházra, közösségi házra	15
jobb közlekedési lehetőségekre szeretnének	46
a lakosság bevonása a település mindennapi életébe	43
a fiatalok aktívabb bevonása a döntéshozatalba	55
jobb kapcsolat legyen az emberek között	60
Egyéb	13

Emellett egybehangzóan felmerül a fiatalok döntéshozatalba való bevonásának kérdése. Fontos látni és bizonyítani ugyanis, hogy a kérdés nem csak egy folyton szakpolitikákban felmerülő beszédtema, hanem a fiatalok ugyanúgy érzik a lehetőségek megteremtésének szükségszerűségét, és attitűdjük alapján élnének is az adódó lehetőséggel.

Ugyanis a válaszadók túlnyomó többsége, 74%-a érzi úgy, hogy nincs, vagy csak elenyésző lehetősége van közösségének tagjaként részt vállalni a közösségi ügyekből, a körülötte lévő társadalmi folyamatoknak aktív alakítóivá válni.

Nyitott kérdésben kaptak a válaszadók lehetőséget a véleménynyilvánításra, hogy miként lehetne hatékonyabbá tenni az önkormányzat és a civil szervezetek között való együttműködést.

Boros Tibor

„A kutatást nagyon hasznosnak találtam, így utólag főként, mert a közösségek vezetőit vagy éppen aktív szereplőit kerestem meg. Pontosabb képet kaptam, hogy egy-egy egyesületnek mi is az összetartó ereje, hogy milyen pozitív üzenetet hordoznak magukkal, mit akarnak tovább adni az utókornak, de ezzel szemben a nehézségekre is rávilágítottak, hogy nem egyszerű forrásért lobbizni és a bürokráciával küzdeni. Az összes interjúmból levonható konzekvencia, hogy vidéki településen nem egyszerű az élet és a közösségi lét, de mindennél jobb, mert idekötnék a cimborák, barátok, első csínytevések, első csók, emlékek és jobb is a levegő.”

„Kézfogással” – idézném a legrövidebb, ámde legsokatmondóbb választ, amelyben összpontosul mindaz, amit közel 150 fiatal véleménye tükröz. Egy kézfogás feltételezi a szemtől szembeni közvetlen kommunikációt, a partnerségi viszonyt, ideális esetben a kezdet nyújtó felek együttműködési szándékát és az egymás iránti kölcsönös tiszteletet.

A válaszok jelentős részében többféleképpen került megfogalmazásra a nyitottabb, rendszeresebb kommunikáció iránti igény. Azt azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy a kommunikáció mindig kétirányú, és kezdeményezője bármelyik fél lehet. Pontosan erre az adott, ámde sokszor figyelembe nem vett lehetőségre próbálta felhívni a figyelmet a Virtuális Falu Program, mintegy kezdeményezési helyzetbe sodorva a résztvevőket, hogy tapasztalják: a kommunikációt a közös célok érdekében az egyik félnek kezdeményeznie kell, és az együttműködés minősége szempontjából mindegy melyik fél teszi meg az első lépést. Mert igaz ugyan, hogy az önkormányzatok rendelkeznek hivatalos hatáskörrel, de csak a tapasztalás adhat választ arra, hogy melyek az önkormányzatok és melyek a szervezetek sajátos lehetőségei, mozgásterüknek határai, együttműködésüknek feltételei.

A válaszadók szerint szükség van tudatosítani az önkormányzati képviselőkben, vezetőkben, hogy az egyes helyi civil szervezetek résztvevői lehetnének a döntéshozatalnak és alakítói lehetnének a közösségi életnek, ösztönözve ezzel tevékenységüket. A fiatal civil szervezetek aktív részesei kell, hogy legyenek a település közéletének. Teret kell engedni nekik, hogy képviseljék az általuk fontosnak tartott célokat és értékeket, hiszen fiatal nemzedék segítése a legjobb befektetés.

A közösségi részvétel mögött meghúzódó motivációk jellemzően kettős tengely mentén helyezkednek el. Elsődleges tengely a magára visszaható motiváció, amelyen keresztül a résztvevő személy tagságával kapcsolatos pozitív érzelmek a túlnyomóak, az önkifejezés, a szabadidő hasznos eltöltése, a pozitív értelemben vett belső kényszer és szükség, az apró sikerek és a valahová tartozás érzése a fő mozgatórugó.

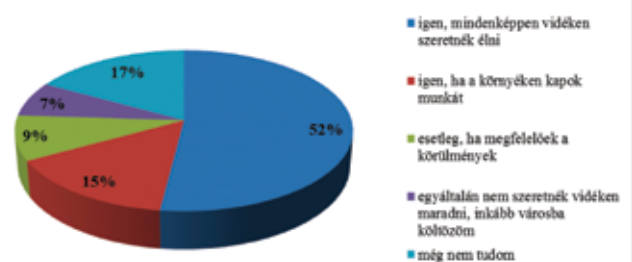
A másik tengely a tenni akarás, a „mi-tudat” és az aktív társadalmi részvétel közösségre irányuló pozitív hatásai mentén helyezkednek el. Abból a meggyőződésből eredő motiváció, hogy az egyé-

ni társadalmi szerepvállalás értéket teremt, saját maga, a családja, a szervezete, a faluközösség és tágabb környezete számára. Nem másról, az államtól, önkormányzattól várják a fejlődést, hanem az emberek tevékeny részvételében hisznek.

Hosszútávon a motivációk ezen második csoportja képes fenntartani a közösség érdekében tevékeny szervezeteket, és képes előmozdítani a közösségek jövőjét helyi, regionális, országos szinten. Összességében a válaszadók 87%-a érezte úgy, a szervezet tagjaként lehetősége van a közösség számára hasznos munkát végezni.

És végül, a kutatás szempontjából az egyik legjelentősebb eredmény: a fiatalok túlnyomó többsége a későbbiekben mindenképpen vidéken tervezi boldogulását. Ezt követően a második legnagyobb csoport, de így is mindössze 17%, egyelőre nem tudott a kérdésre határozott választ adni. 15% az adódó munkalehetőségtől teszi függővé helyben maradását. Mindössze 7% jelentette ki határozottan, hogy semmiképp sem szeretne vidéken maradni.

Tervezed, hogy a távoli jövőben településeden, vagy más vidéki faluban élj?

Sinka Anita

„Általános iskolás éveimet és gyerekkoromat Petneházán, egy LHH-s (leghátrányosabb helyzetű) kistérségben töltöttem. Itt nem hagytak nyugodni ezek a kérdések: Miért ilyen az élet itt? Miért nincs több munkahely? Miért ilyen sok a szegény ember?

Többek között ezért is jelentkeztem az Eötvös Loránd Tudományegyetem földrajz szakára, település- és területfejlesztés szakirányra. Ott felteszik sokszor a kérdést, hogy viszsza-költöznék-e vidékre. Erre mindig a következőt válaszolom: „Ha megfelelő esélyeim/lehetőségeim lennének otthon, minden bizonnyal igen.” A helyzet megismeréséhez a kutatás is nagyban hozzásegített.”

A kommunikációról, mint hatékony eszközről, avagy az interjúkról

Az elkészített 255 interjú keretében a résztvevői fél kiegészítése-ként vontuk vizsgálat alá a szervezői oldal meglátásait és tapasztalatait. Ezen belül is szükségét láttuk két csoport elkülönítésének, így az önkormányzatok és civil szervezetek kapcsolatának milyensége jobban feltárható. A döntéshozói és civil szervezeti vezetői oldal szemléletének összevetésével célunk volt felderíteni a közös pontokat, megteremteni az egymásra való reflektálás lehetőségét, illetve nem titkolt szándékunk volt bizonyos kérdéseket tekintve a források kitapintása, illetve a vélemények ütköztetése.

Az együttműködéshez az érintett felek harmonikus, aktív, kompromisszumon alapuló együttműködése szükséges. Sokszor egy kellőképpen objektív, ámde a közügyekben érdekelt harmadik fél bevonása tud/tudna mediálni a vitás kérdések tisztázásában, így az interjú készítőinek jelenléte és közreműködése olyan atmoszférát teremtett, amelyben az interjúalanyoknak lehetősége volt jobban megnyílni, a hallgatót bevezetni tevékenységük mélységeibe. Egyrészt azért, mert számukra lényeges, értékes tevékenységről beszélhettek, amely iránt hivatalból, illetve személyes motivációik mentén érdekeltek, másrészt azért, mert a tapasztalat szerint ritkán nyílik alkalmuk egyáltalán kommunikálni saját meglátásaikról, tapasztalataikról, kudarcaikról, élményeikről.

A vidék közösségi életének mozgatórugói

„A magyar társadalomban kiürültek a közösségek. Nagyon erős volt az a fajta szemlélet, ami előtérbe helyezte az egyént, amely az embert az önosság felé hajította. Fontosabb lett az egyén érdeke, mint a közösség. Talán most kezdenek ráébredni arra, hogy egy településnek akkor van jövője, ha vannak közösségei. Szükség van olyan közösségekre, amelyekben legalább egy közös pont van. Így nagyobb lesz az emberek között az összetartozás és a szolidaritás. Sokkal többet tud tenni egy helyi közösség pl. egy család problémájának megoldásában, mint az állam, ami messze van, személytelen. Ehhez az kell, hogy jól működjön a közösség. Ehhez szemléletváltás szükséges, ez nem alakul ki egyik napról a másikra. De fel-

tétlenül el kellene kezdeni felépíteni ezeket a közösségeket.”

Ha valakik igazán sokatmondóan, pozitív és negatív élmények által felvérteződve, széleskörű rálátással tudnak képet festeni a vidéki közösségi élet aktivitásáról, akkor ők a szervezeti vezetők. 138 szervezeti vezetővel készült interjú, az összes interjú 54%-át teszi ki. Ők azok, akik tudják mennyi befektetett időbe és energiába kerül a falu társadalmának mozgósítása, ők azok, akik ismerik egy-egy programot jótékonyan támogató anonim adományozókat és a rosszalló kritikák forrásait. Tudják, hogy az évenként váltakozó rendezvényekkel a falu társadalmának mekkora részét tudták mozgósítani, és látják az évek, évtizedek során változó közösségi lét trendjeit, tendenciáit.

A közösségi élet aktivitását jelen esetben két módon vizsgáltuk meg a válaszok alapján. Elsősorban a társadalmi aktivitás leírására három csoportot hoztunk létre. Az interjúk alapján az „aktív” és „nem aktív” kép árnyalására egy újabb változó bevonását láttuk szükségesnek. Ez a harmadik csoport egy lazább közösségi részvételre utal, és azok alkotják, akik nem vesznek részt rendszeresen egy konkrét közösség tevékenységében, de a mindenki számára nyitott rendezvényekre, programokra ellátogatnak. Nem meglepő talán, hogy az interjúk alapján ezen harmadik csoport tábora a legnépesebb. A szervezeti vezetők megítélésének alapján a települések 42%-át jellemzi az a gyengébb részvételi hajlandóság, amelyben a lakosság csak nagyon kis része, az a bizonyos „kemény mag” veszi ki a részét állandó jelleggel közösségi tevékeny-

Kálmán Ákos

„Számomra nagyon érdekes volt ez a tanulmány. Az interjúk során olyan emberekkel beszélgettem, akik közösségben gondolkodva ténylegesen tesznek valamit a környezetükben. A sokféle ember típus, a különböző elgondolások és életutak mind egy irányba mutatnak; Hogyan tegyem aktívvá a körülöttem lévő embereket? A közösségvezetők mögött ott állnak a tagok, szimpatizánsok és a támogatók, s így lesz teljes a kép. Hiszen egy ötlet attól sikeres igazán, ha mások is osztoznak az élményekben. Véleményem szerint a sikeres kommunikáció, az aluról szerveződés és az aktív közösségi élet, ami igazán sikeressé tehet egy vidéken működő szervezetet!”

ségből. A többségi társadalom viszont csak a falu éves „nagyrendezvényeire” látogat el, mint falunap, búcsú, ünnepekhez kapcsolódó rendezvények, stb. A vezetők 28%-a szerint mondható általánosságban aktív a közösségi élet településén, további 26% szerint szinte semmilyen közösségi megmozdulás nem érzékelhető, a lakosság teljesen passzívan reagál a kezdeményezésekre. A kérdést tovább boncolgatva felszínre kerültek a „miértek” is. Ebből a szempontból az aktivitás más értelmet kapott, aktívnak számított egy közösség akkor is, ha a rendszeres évenkénti eseményeken érdemleges részvételi arány mutatkozott, így aktívnak számított a közösségek 43%-a. 17%-ban jellemezte leginkább megosztottság egy-egy település közösségi életét.

Ebben az esetben főleg korosztályok szerinti megosztottság volt megfigyelhető, azon belül is szinte kizárólagosan az idősek és a tizenéves fiatalok közösségbe rendeződése a megfigyelhető tendencia. Természetesen ennek a társadalmi háttér figyelembe vételével van logikus társadalmi magyarázata. Az idősek azok, akik a legtöbb idővel rendelkeznek és ők igénylik leginkább a közösségbe szerveződést az elmagányosodás, egyedüllét gyógyíréként. A fiataloknál a csoportosulás inkább az intézményi, iskolai közösségi élet korcsoportok szerinti szabadidős aktivitása. A legnyugtalanítóbb eredmény az okok keresésében az a települések majd' egyharmadát érintő jelenség, ami szerint a passzivitás oka a teljes érdektelenség, a motivációk hiánya. Ezeket a magukba forduló falusi társadalmakat veszélyezteteti leginkább az elnéptelenedés, hiszen a megtartó erő elgyökértelenedik az általános közömbösség és passzivitás talaján. Sokan, még a közösségi tevékenység-

ben vagy döntéshozatalban részt vállalók sincsenek tisztában az- al, hogy a civil szektor állapota és működése milyen erős hatást gyakorol a térség fejlődésére és megtartó erejére. A vezető egyéniség hiányát, tekintve mindössze másfél százalékban jelölte meg. Tevékenységük alapján leggyakrabban közösségépítési céllal szerveződtek csoportok, emellett kiemelkedő arányban a szabadidő hasznos eltöltése illetve hobbitevékenység, közbiztonság védelme, vallási elköteleződés, hagyományőrzés és szociális segítségnyújtás motivációi hatására jöttek létre közösségek. Érdekes megfigyelés, hogy a közösségek jelentős része évenként csak néhány alkalmat szervez, így a közösség tagjai között állandó, rendszeres kapcsolattartásra csak minimálisan adódik lehetőség. Hétköznapijait tehát aligha határozza meg a közösséghez való tartozás, mindennapjaikat nem a közösség tagjaiként élik. Más kérdés azonban, hogy ez a tendencia a lehetőségeket, vagy az igényeket tükrözi inkább vissza.

Motivációk tekintetében a közösségek alakulásukkal valamely helyi problémára, illetve hiányosságra reagáltak. A válaszok alapján 5 alap kategória látszik körvonalazódni: szociális helyzet javítására, érdeklődésviselet hiányára, szabadidős programok hiányára, infrastruktúra problémáira, és életminőség javítása, egyéni célok hiányára való reflektálás húzódik meg a háttérben. A kategóriákhoz tartozó konkrét esetek feltárása kívánhat némi további magyarázatot.

1. A szociális helyzet javítására törekvő szerveződések általában

Kispéter Anett

„A kutatás megerősített abban, hogy szükség van jó közösségre és ehhez elengedhetetlen egy nagy adag lelkesedés és némi szakértelem, tapasztalat is.”

önkéntes segítségnyújtás formájában mutatkoznak meg. Sok példa mutatkozott a gondoskodást igénylő, magányos, beteg idősök megsegítésére, hátrányos helyzetű családok és különösképpen gyermekek segítésére: ruha- és élelmiszer-adomány gyűjtésétől, ház körüli teendők ellátásáig, a szegénység, kirekesztettség elleni fellépésig többféle tevékenységet végeznek. Több településen működik közösség rendkívüli helyzetek megoldására, például természeti károk elhárítására.

2. Érdekképviselőt erősítésére főként szakma-specifikus közösségek jönnek létre, mint borász- illetve vadász- és gazdatiszások, tűzoltó egyesületek. Ezek a csoportok az érdekképviselőt mellett közérdeket szolgáló feladatokat is ellátnak, például az említett esetekben vadkárelhárítást, természeti károk elhárítását végzik. Emellett a döntéshozókkal való kapcsolattartás hiányából fakadóan a falu egyes csoportjait érintő közéleti kérdések, problémák tolmácsolása a cél.

3. Szabadidős programok kínálatának bővítésére alakult közösségek nagyrészt kulturális-hagyományőrző-, sport-, illetve hobbitévékenységet folytatnak. Jellemzően rendelkeznek évente legalább egy rendezvénnyel, programmal, amelyre a falu egész lakosságának részvételére lehetőséget adnak. (Például tánccsoportok fellépései, kiállítások, bemutatók, egész napos változatos programok.)

4. Az infrastrukturális ellátottság hiányaira, illetve minőségének javítására főként a falukép szépségét, a lakóhelyet, a közösségi tereket megőrizni és megújítani törekvő társulások jönnek létre. Tevékenységük köre kiterjed faluszépítésre, szemétszedésre, emlékművek, templomkertek, temetők gondozására, játszóterek felújítására, stb. Egyes esetekben kifejezetten ezen célokra alakult közösségekkel találkozhatunk, de többségükben egy állandó szervezői kör kezdeményezésére, évente néhány alkalommal szervezett spon-tán akciókról van szó.

5. Általános társadalmi kihívásokra való reagálás kategóriájában az alapító motivációk széles köre mutatkozik meg. A csoportra jellemző motivációk a legtöbb esetben más kategóriákban is fellel-hetők, de azért érdemesek külön említést, mert vannak kifejezet-ten kérdések illetve problémák megoldására épülő szervezetek. Legjellemzőbb formái a közbiztonság javítására alakult szervező-dések (polgárőrség), nem megfelelő életvezetés, rossz életminő-ség megoldására irányuló szervezetek (anonim alkoholisták cso-

portja, egészség megőrző csoportok), etnikai esélyegyenlőség és identitástudat erősítésére alakult csoportok (cigányönkormányza-tok és sváb nemzetiségi csoportok). Az említett közösségek mun-kája azért is életbevágó, mert közelebb vannak ezekhez a problé-mákhoz, így a megoldáshoz is közelebb kerülhetnek. A közössé-gen belül felmerülő problémák kezelésére hatékonyabbá tehetnék az önkormányzatok munkáját.

A kategóriáktól függetlenül a legerőteljesebb hozzáadott értéket mindig egy „nagy helyi ügy” teremti, amely a közösség számá-ra megmozgató erővel bír, ami a többség számára fontos és ami-ért úgy érzik, érdemes összefogni. A közösség működését ezek a „nagy ügyek” alapvetően határozzák meg.

Az önkormányzatok és vidéki civil szervezetek együttműködésé-nek elvitathatatlan ereje és előnye, hogy összefogásuk által haté-konyaságukat és lehetőségeiket megsokszorozhatják. A civilek ren-delkezhetnek mindazon motiváló tényezőkkel, amelyekkel jól körül-határolt célok és kezdeményezések által tömegeket tudnak maguk mellé állítani, mozgósítani. Mindazonáltal rendelkezhetnek az anyagi és humán támogatási források sajátos forrásaival is, mint ado-mányozás, önkéntes munka, szolidaritás, segítségnyújtás. Ezen speciális tényezőket az önkormányzatok hivatalos hatáskörrel, ál-lami pénzügyi forrásokkal, szakértők bevonásával tudják megtá-mogatni. Ehhez azonban az érintett felek harmonikus, aktív, kom-promisszumon alapuló együttműködése szükséges. A kapcsolatok milyenségének tekintetében egészen megdöbbentően hat a mos-tohán, elutasítottan kezelt szervezetek magas aránya. A szerve-zetek 15%-a semmilyen támogatást nem élvez településének ön-kormányzatától. Minden negyedik szervezetnek kell rendszeresen, de legalábbis alkalmanként előfordulóan konfliktusos helyzetekkel megküzdnie az önkormányzattal. Természetesen ez nem feltétle-nül jelenti a teljes elutasítást, de a nem megfelelő kommunikáció, a kompromisszumképtelenség, a személyes ellentétek komoly károkat okozhatnak. Egyes esetekben az önkormányzat riválisként te-kint egy-egy jól működő szervezetre, és a maga vélt fölényét ala-pul véve lehetetleníti el kezdeményezéseket.

Ezzel szemben mintegy 25% élvez az önkormányzatok maximá-lis támogatását, mind erkölcsi, mind anyagi, mind infrastruktúrá-lis tekintetben. Mintegy 10%-uk kap lehetőséget az önkormányzat munkájában, döntéshozatalban való aktív részvételre, akár javas-

Kaszás Veronika

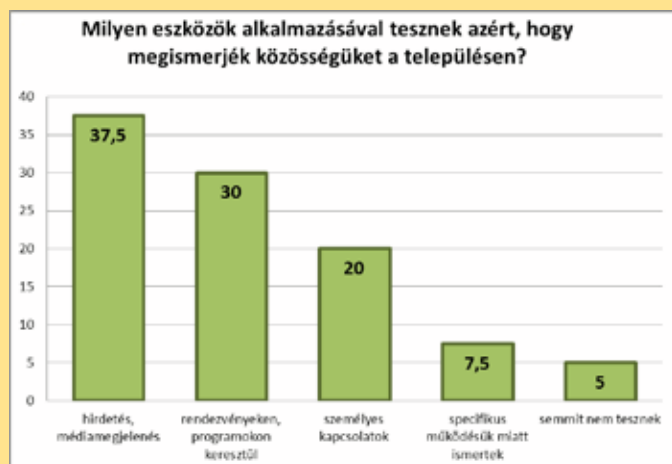
„Úgy vélem a kutatás nem csak számomra, hanem interjúalanyaim számára is rendkívül hasznos volt. A kérdések kapcsán lehetőséget teremtettem arra, hogy saját egyesületük, non-formális csoportjuk tevékenységét mélyebbről vizsgálják, ezzel új szemszögből köze-lítsék meg a közösségben betöltött szerepüket. Számomra azért volt hasznos, mert a kül-ső tényezők által kialakult véleményem sok esetben átformálta egy-egy beszélgetés. Rá-látást nyerhettem arra, hogy egy kis településen belül sem probléma és zökkenőmentes az élet és fontos célként fogalmazódott meg bennem, hogy egymás tevékenységéről mi-nél szélesebb körben adjunk támogatást, hogy a település lakói igényeiknek megfelelően csatlakozhassanak valamely közösséghez.”

lataikkal, közös pályázatokkal, akár fórumokon való véleménynyilvánítással. Az önkormányzatok támogatási lehetőségének gátja gyakran nem a hajlandóságban mutatkozik meg, hanem a támogatási rendszer átalakítása köti meg kezeiket.

A közösségi vezetők meglátása szerint a közösség fennmaradásához a leginkább meghatározó a személyi feltétel megléte. Egy elkötelezett, határozott, tenni akaró, kreatív és aktív közösségi vezető képes megmozgatni és motiválni a közösség tagjait. Emellett a közösség működésének otthonául szolgáló helyiséget jelölték meg fontos feltételnek. Az anyagi források meglétében lehetőséget látnak, de a többség szerint a pénz kérdése nem lehetetlenítheti el egy közösség fennmaradását. Az önkormányzatok nehéz pénzügyi helyzete és egyre apadó forrásai ellenére még mindig az ő hozzájárulásuk biztosítja a szervezetek fennmaradásának anyagi alapját. Emellé egyéb külső támogatási formákból, például adományokból, pályázatokból táplálkoznak. Kevesen élnek a tagdíjak adta viszonylag kézenfekvő lehetőséggel, a szervezetek 15%-a gazdálkodik ilyen jellegű bevételekből.

A falu társadalmá is ismeri és elismeri a közösségek tevékenységét, így működésük létjogosultsága abszolút visszhangra talál. Ismertségük széleskörűbb kiterjedésére eltérő eszközöket alkalmaznak. A rendezvényeken és programokon keresztül van a legnagyobb terük tevékenységük bemutatására, de emellett a szervezetek több mint harmada fektet energiát médiában való megjelenésre.

Kapcsolataikat tekintve a településen és országon belül mutatkozik aktivitás. Külföldi kapcsolatokkal a szervezetek elenyésző része rendelkezik. (40,3% település, 36,5% országban, 2,4% külföldön) Összességében elmondható, hogy bár még bőven van mit tenni az önkormányzatok és szervezetek működésének összehangolásaért, a legtöbb település vezetősége lehetőségeihez mérten minden rendelkezésére álló módon igyekszik támogatni a szervezetek működését. A fennmaradáshoz elengedő feltétel egy közösségi terem, a működéshez szükséges feltételek előteremtésének segítése, eszközök biztosítása, ehhez az értéktöbbletet a közösség értéktérítő ereje adja. Ha anyagi forrásai végesek is, erkölcsi támogatással éltetni tudják a bátorításra és megerősítésre váró kezdeményezéseket.

A vidéki közösségek fejlődési lehetőségei és forrásai

„Véleményem szerint a települések vezetőinek nagy a felelősségük abban, ahogy megítélik a szervezetek munkáját. Én azt érzem, hogy a település önkormányzata, amiben tud, mindenben támogat minket, el is ismerik a tevékenységünket és ösztönöznek is bennünket. Amikor az önkormányzat testületi ülésén minket érintő napi rendi pont van, kikéri a véleményünket, sőt, vannak olyan döntések, melyek meghozatala teljes mértékben a mi felelősségünk”

Hogy milyen területen belül nyernek mozgásteret a civil szervezetek, hogy fejlődésük milyen irányba hat és hogy az együttműködés milyen fokára képesek eljutni, nagyban függ az önkormányzatok közösségi szférába való behatásától. Az önkormányzatok előbbutóbb rákényszerülnek az együttműködés új formájára, amelyben a közfeladatok ellátása nem kizárólagos privilégiumukként jelenik meg, hanem a közszolgáltatások legalábbis bizonyos területén hatékonyabb együttműködésre kényszerülnek. Ez akkor tűnik drasztikus változásnak, ha azt valóban kényszerként és nem lehetőségként éli meg a „helyi hatalom”. Hogy pontosan milyen feladatok

Márkus Bence

„A kutatás számomra rendkívül hasznos volt, mivel a segítségével még jobban megismertem a helyi civil szervezetek tevékenységét. Az interjú során mindenki nyílt és segítőkész volt, a problémák és lehetséges megoldások is szóba kerültek. Hazakerülésem után szeretnék részt venni én is a munkásságukban és képviselőként a közösség életében.”

megosztására kerül és kerülhet sor, egyelőre a jövő kérdése, de amennyiben ez a gondolkodás a tervezés részévé válik, a kellő időben mindkét fél felkészülten tudja a számára kijelölt hatásköröknek megfelelően, összhangban teljesíteni feladatait.

A település aktivitását tekintve a 117 megkérdezett önkormányzati képviselői már egész másképpen nyilatkozott. Mindössze 26%-uk látja aktívnak közösségét, ezzel szemben 44%-ban a teljes érdektelenségbe süppedt magába forduló közösséget lát. Legnagyobb problémának a motiváció hiányát látják, illetve településük közösségét nem egy egész, élő társadalmi organizmusként, hanem szét-húzó, sokszor egymással ellentétben álló csoportokként aposztrofálják. A vezető személyiség hiányát az interjúalanyok 10%-a említette jelentős hiányosságnak, szemben a közösségi vezetők véleményével, akik ezt tartják a közösségi élet legkisebb mértékben meghatározó hiányosságának. Azon túl, hogy ebben a megnyilvánuló véleménykülönbségben a szervezeti vezetők saját munkájuk iránti elfogultságára gyanakodhatunk, figyelembe kell vennünk azt a problémát, hogy a falu vezetősége nem keresi, illetve nem találja meg azokat a tenni kész, elhivatott közösségi embereket, akivel az együttműködés sikeres lehetne.

A civil szervezeti vezetők válaszai alapján kifejtett motivációrendszer szerint a közösségek tevékenységéről elmondható, hogy a közösségi életért és a programok színesítéséért tevékenykedő csoportok aránya a legmagasabb. A szervezetek felét sorolták ebbe a csoportba. Az infrastruktúra fejlesztéséért és minőségének javításáért szerintük a szervezetek 20%-a munkálkodott. Az életminőség javításáért tett erőfeszítéseikért váltak ismertté a vezetők szemében a szervezetek 18%-a.

A nyújtott támogatások mértékét tekintve mutatkozik a legnagyobb eltérés a szervezetek vezetői és az önkormányzatok képviselői között. Mindössze 3% vallotta azt, hogy a szervezetek semmilyen formában nem áll módjában támogatni. Anyagiakban, infrastruktúrával, és a közügyekben való bevonás eszközének mindegyikében az önkormányzatok mintegy 13%-a részesíti szervezeteit. A képviselők mintegy egyharmada szerint csak infrastruktúrával áll módjában a szervezetek működéséhez hozzájárulni, további 27% ezt anyagi támogatással tudja kiegészíteni.

A konfliktusokat tekintve az önkormányzati képviselők több, mint fele érzi úgy, hogy településének szervezeteivel szinte soha nem kell vitás helyzettel megküzdeni. Azonban érdekes a választ hárítók mintegy 25%-os aránya. Az önkormányzatok előszeretettel hárítják a konfliktusos helyzetek vállalását, hiszen adott esetben rossz színben tüntethetné fel a helyi hatalom gyakorlóját.

Taller Marietta

„Azt gondolná az ember, hogy a kérdőívezés és az interjú-készítés könnyű dolog. Nos, ennek épp az ellenkezője igaz; igen komoly felkészülést és odafigyelést igényel. A kérdezőnek pontosan ismernie kell a témát, tisztában kell lennie a kérdésekkel, jelenlétével és személyiségével magának is támogatnia kell interjúalanyát. Én szerencsésnek mondhatom magam, ugyanis minden interjúalanyomat ismertem, így a kellemes hangulat eleve adott volt.

Összességében elmondható, hogy nagyon élveztem a kérdőívezés, interjúztatás pillanatait, újabb tapasztalatokkal és élményekkel gazdagodtam, melyeket a későbbiekben is hasznosíthatok majd munkám és tanulmányaim során.”

A döntéshozatalba való bevonást illetően 32% kifejezetten fontosnak tartja a szervezetek javaslatait és lehetőség szerint be is építi azokat. További közel egyharmad bár biztosítja az alkalmat a fel-szólalásra, de a tervezésbe nem feltétlenül vonja be a javasolt el-képzeléseket. 13% nem tartja fontosnak a szervezetek „helyzetbe” hozását és ezzel a közügyek alakításának megosztását, de a ja-vaslatokat állításuk szerint nem kezelik elutasítóan.

A falu megtartó erejé-hez való hozzájárulás te-kintetében a válaszadók több, mint háromnegye-de egyetért abban, hogy a szervezetek pozitívan alakítják egy falu össz-képét, közhangulatát és pozitívan hatnak a vidék népességmegtartó ere-jére. 20% szerint a vi-dék megtartó erejéhez, így élhetőbbé tételéhez nem járulnak hozzá a szervezetek tevékeny-ségükkel, bár ezt szinte összes esetben az az el-képzelés okozta, hogy a megtartó erő alatt kizá-

rólagosan a munkalehetőségeket és a gazdasági helyzetet értet-ték. Emögött meghúzódik az a szűk körben, de masszívan idôtál-ló vélemény, hogy a vidék és általában a lakóhely élhetősége szin-te csak és kizárólagosan gazdasági eltartóképességétől, a mun-kalehetőségek számától és a piaci versenyben elfoglalt pozíciójá-tól függ. A tapasztaltak alapján nem hiszünk, nem hihetünk abban, hogy a gazdasági növekedés meg tudná és meg fogja oldani a kö-zösségek problémáit. A fejlődés ugyanis nem a javakkal, hanem a társadalomban rejlő kiaknázott lehetőségekben rejtőzik. Ha van, amiben a civil szervezetek mindig az önkormányzatok áll-nak egy lépéssel, kifejezetten az utóbbi idők zavaros politikai vi-szontagságai között, az a személyesség és a bizalom. A civil szer-vezetekbe vetett általánosságban erősebb, bár befolyásuk és kompetenciájuk a közösség problémáinak megoldására bizonyos közfeladatokban alacsonyabbra értékelt. Az önkormányzatok ezt az adottságot használva, teret engedve a szervezeteknek kerülhet-nek közelebb a lakossági problémák megoldásához, az egységes vidéki társadalom megteremtéséhez.

Szilágyi Diána

„A kutatás része meglepő és izgalmas volt számomra, hi-szen olyan emberek véleményét ismertem meg közelebbről a témában, akiket évek óta ismerek. Megtapasztalhattam több korosztály véleményét is arról, mi a fontos számára a vidéki élet, vidéki közösségek tekintetében. Meglátha-ttam azt is, hogy bár ugyanott élünk mégis mennyire más-képp látjuk a közösségi életet településünkön. Remélem a közös munkánk hatással lesz másokra is, és lesz eredmé-nye a jövőre nézve.”

Következtetések, javaslatok

A kutatás a demokrácia fejlesztési programunk egyik feladatának jelenik meg, melyre sem a kutatás módszereinek, sem az elemzés eszközeinek ellenére nem mint tudományos igényű alkotásra szabad tekintenünk. Legnagyobb értéke, mindazonáltal legszembe-tűnőbb hiányossága is az, hogy a vidék ifjúságának közösségi lehetőségeiről szól, a vidék ifjúságának tagjai által. A program szempontjából a legmeghatározóbb eredményt nem a százalékokban kifejezhető értékek jelentik, hanem maga a kutatás munkafolyamata, az azalatt nyert tapasztalatok és az annak köszönhető szemléltetvéltározás, melyet elsajátítottak a programban résztvevő fiatalok. Mindezek mellett pedig kiemeljük a kapcsolatteremtés fontosságát, mely a lakóhelyükön tenni akaró, „húzóemberként” jelen lévő fiatalok és a felettük álló döntéshozók között alakult ki a felmérés során. Ugyanis ezekkel az aktív közösségi emberekkel kellene még többet foglalkozni, közösségeiket „helyzetbe hozni”, kapcsolataikat előremozdítani a döntéshozók irányába ahhoz, hogy együttes erővel, a vidék ifjúsága magára találjon, majd erősödni, fejlődni tudjon.

Ezen kezdeményezés jövőjét egy szimbolikus természeti képbe ágyazva, egy tóba dobott apró kavicsként képzelhetnénk el. Az alámerülés pillanatában a kavics épp csak megtöri a víztükröt, de idővel egyre mélyebbre jut a tükröződéstől ezidáig ismeretlen mélység felé, mialatt a vízfelszínen egyre szélesebb sugarú körben terjed a csobbanás hullámmozgása. Ennek analógiájára, ezen kutatás célja utat törni a széles körben elterjedt társadalmi sztereotípiák felszínén és segíteni minél mélyebben megismerni a vidéki fiatalság közösségi életét, céljait, motivációit. A kutatás legyen mérföldköve egyfajta újszerű szemléletnek, amely a vidéki közösségeket nem kívülről, és felülről *szemléli*, hanem belülről, alulról építkezve próbálja *megérteni* azt. Célunk ezt a szemléletet megismertetni, hogy minél szélesebb körben gyűrűzhessen tovább.

A felmérés a fiatalok helyi igényei és ezzel szembe állítva az elvándorlásról szóló mutatók egy nagyon fontos segélykiáltásnak adtak hangot. Az eredményekből jól látható, hogy a nehéz szociális körülmények – pl. munkanélküliség -, a kedvezőtlen infrastruktúra is háttérbe kerül a kommunikációval szemben. Azzal a kommuni-

kációval szemben, amely nem csak a mindennapi párbeszédet jelenti a helyiek között, hanem a köz ügyeiről szóló kommunikációt is. A válaszadók arra a kérdésre, hogy településükön milyen változtatásokat, fejlesztéseket tartanak a legfontosabbnak, 51%-ban azt választották: „a lakosság, főként a fiatalok, bevonását a település mindennapi életébe”. Jelzés értékű, ahogyan az is, hogy a fiatalok 53%-a mindenképp vidéken szeretne élni. Mindezzel szemben a fiatalok hazai nagyobb városokba és külföldre tervezett életcéljaik, vagyis az elvándorlás tekintetében, továbbra is aggasztóan magas százalékat mutatnak. A probléma tehát adott, melyre a megoldás gyakorlatilag karnyújtásra van előttünk: **KOMMUNIKÁCIÓ**. Kommunikáció melynek során két irányból találkozhatnak célok, problémák, és azokra megoldások: akik felett döntenek és akik felettük döntenek. A kölcsönös párbeszéd mindkét irányból ugyanarról a közös érdekről szól, hiszen ugyanabban a környezetben élnek mindannyian. Éppen ezért olyan fontos az, hogy a döntésekben mindazok szerepet kaphassanak, akikről az önmagában szól. A településeken működő közösségek ezt tovább segíthetik, annál is inkább mert ők azok, akik a település lakóit közelebbről ismerik. A kutatás során vizsgált közösségi tevékenységek között, a szabadidős programok mellett, a nehéz szociális helyzetekre való reagálás szerepelt a legmagasabb százalékban. Ez is azt mutatja, hogy ugyanazt a problémát egymás mellett, két irányból próbálják település szinten – közösségek és döntéshozók - megoldani. Fontos, hogy a helyi döntéshozók meglássák a meglévő, már működő, potenciált a közösségek és közöttük. A feltárás egyik eredményeként vált láthatóvá az is, hogy az emberekben nagyobb a személyi elkötelezettség, az elhivatottság, tettvágy a jobb és élhető környezetért, mint hogy különböző anyagi forrásokból keretet adjanak közösségi működésüknek. Számukra sokkal fontosabb a hely, ahol találkozhatnak és együtt gondolkodhatnak, munkálkodhatnak egymásért.

A megoldás egyik kulcsa az, amit a fentiekben feltártunk, de fontos, hogy az ajtó is előttünk álljon, egy nyitott ajtó, melyen bekopogtathatunk. Ez az első lépés, mely észrevétlen ugyan, de mégis a legmeghatározóbb. Rajta átlépve egy olyan világ nyílnak meg előttünk, melyben együtt formálhatjuk meg azt a környezetet, melyben együtt élünk. Azt a környezetet, mely a hovatartozás kimondatlan

megnyugvásával annyit jelent: „ittthon vagyok”.

Torma Tibor

„A különböző területeken tevékenykedő interjú alanyokkal érdekes és hasznos volt a személyes beszélgetés. Rávilágított arra, hogy fontos a személyes kapcsolattartás, az ötletek, problémák másokkal való megosztása, meghallgatása, és a közös tervezés a jövőre nézve. A mai, felgyorsult világban szükséges, hogy megálljunk egy kicsit, fordítsunk figyelmet társainkra, mivel közös erővel jobbra tehetjük a környezetünket, valamint saját életünket is.”

Gondolat-ébresztő

„Hiányzik egy kreatív, vezető fiatal, aki lelkesedésével és ötleteivel előremozdítja és tartalmassá teszi az ifjúság közösségi életét. Néha akad egy vezető szellemiségű ifjú, de az első lelkesedés hamar megcsappan, és ismét tétlenségbe, érdektelenségbe fulladnak az alkalmak. ”

„Talán mostanában rosszabb a helyzet közösségi élet szempontjából, mert mindenki magára zárja az ajtót, és sokszor még itt egy ilyen kis faluban is előfordul, hogy nem ismerik a szomszédot az emberek. A városról kiköltözőket néha a falu is nehezen fogadja be, de van, hogy ők sem akarnak a közösséghez tartozni”

„Régebben jobb volt a közösségi élet, mert más volt a világ. Ma a fiatalok nagy része virtuális közösségi életet él, csak meg kell nézni a facebook bizonyos csoportjait. Ez nem közösségi élet. Itt nem tanulják meg az alkalmazkodást a közösségben”.

„Az közösségek a település hagyományait, szokásait adhatják át, ezzel jövőt teremtve a település fennmaradásához, illetve vonzóbbá tehetik a települést a fiatalok számára. Egy-egy jó közösség megtartó erő is lehet, ha jól működik. ”

„A polgármesteri hivatal és a polgármester ajtaja mindig nyitva áll. Bármilyen problémával jönnek, igyekszünk segíteni. A testületi ülések nyilvánosak, azon bárki részt vehet. Bármilyen javaslatot szívesen veszünk. ”

„A polgármester rendszeresen látogatja a közösségek összejöveteleit, meghallgatja kéréseiket, problémáikat. Illetve a közmeghallgatások, polgármesteri tájékoztatón is szívesen meghallgat minden kérést, problémát. ”

„A kapcsolattartás az önkormányzat és a közösségek között folyamatos. Minden falugyűlésen, közmeghallgatáson, a nyílt testületi üléseken mód van a kezdeményezésre, kontrollra.

Polgármestert meghívják a megbeszélésekre, ezt kommentálja a képviselőtestület felé. A testület és a szervezetek munkája összekapcsolódik

lódik”

„Az önkormányzat nem tart kapcsolatot. Sosem kéri ki a véleményünket. Idén nem volt még fórum. Az önkormányzat részéről a nemtörődömség a jellemző”

„A települési döntések nem tartoznak a közösségekre szerintem. Javaslatot tehetnek, de a döntés ne legyen már a mi kezünkben!!! ”

„A döntésekbe nem biztos, hogy bevonám, de érdemes lenne a képviselő testület mellett egy olyan bizottságot létrehozni, amiben az egyesületek, csoportok vezetői vannak, valamint a vállalkozók. Akik eleve meghatározzák a falu képét, életét, hogy mondják el a véleményüket, és én mint képviselő, valószínűleg sokkal nyugodtabban tudok döntést hozni ha meghallgatom azt a tíz embert, mint ha nekem a saját fejem szerint kell eldöntenem, hogy mi jó nekik.,,

„Vannak olyan döntések, amiben fontos lenne, ha kikérnék a véleményüket. A település vezetősége lehetőséget ad arra, hogy a településen élők elmondják véleményüket, de sajnos erre sem hajlandók az emberek. ”

„Fontos lenne, de manapság szerintem inkább csak egyoldalúan a képviselő testület dönt. Probléma lehet továbbá, hogy nincsenek karakteres emberek a közösségben, akik kiállnának az igazuk mellett. ”

„Mindenképpen megtartó erejük van, hiszen a valahová tartozás érzése mindenkiben meg van. És hogyha valahol talál egy olyan közösséget, ahová szívesen tartozik, akkor onnan nem akar kiszakadni, nem akar elmenni onnan. A foglalkoztatási lehetőséget bővíthetik, ha olyan közösségekről van szó, akik pályázatképesek, és esetleg olyan pályázatot találnak, amelyik ezt lehetővé teszi. ”

„A mai világban már elképzelhetetlen egy település jól működő közösségek nélkül, hiszen nagyon jelentős az ő hozzáadott munkájuk a különböző rendezvények szervezésében, ezáltal erősödik az embereknek a településhez való kötődése”.

Kocsis Zoltán

„Az emberek többsége, akiket felkerestem, szívesen fogadott, és örömmel válaszolt a kérdéseimre. Korábban is ismertem a településen működő közösségeket, egyesületeket, azonban a kutatás alkalmával szembesültem azzal, hogy a különböző csoportok vezetői, néhol tagjai is, mennyi munkát végeznek a közösségükért, ezzel a falu javát is szolgálva. Az interjúkészítésnek köszönhetően közelebb kerültem azokhoz az emberekhez, akik sokat dolgoznak. Fajsz közösségi életéért. Maga a kutatás is ráébresztett arra, hogy a jövőben tegyék is a falumért, ne csak éljek itt.”

„Alakulásunk fő, meghatározó oka községünk környező társtelepüléseikhez képest kialakult nagy fokú lemaradása a környezet, a település kulturális fejlődése és a lakók egymáshoz való viszonya tekintetében. Az infrastruktúra megfelelő kialakítása nem pótolja a megcsontosodott környezeti és közösségi viszonyokat.”

„Az egyház életében egy közösség megszervezése és megalakulása azért nagyon fontos, mert a gyülekezetben minden korosztály erejére, munkájára szükség van, ezenkívül a fiatalság lesz minden egyes közösség utánpótlása, ők lesznek az örökösök. A motiváció azonban nemcsak ennyiben rejlik: egy ifjúsági csoportot általában a lelkipásztor tud összehangolni, és megerősíteni abban, hogy igenis szükség van az újakat kereső fiataloknak egy olyan helyre, ahol összegyűlhetnek és a lelki úton haladva egymást segíteni tudják a fejlődésben, a kudarcokból való kilépésben. Ez nem más, mint egy tökéletes menedék. Ahol közösség van, ott élet is van, az ember pedig ezt mindig igényelni fogja.”

„Klubunk játékos - fejlesztő foglalkozásokkal illetve problémamegoldásra törekvő beszélgetésekkel inspirálja tagjait, egy könnyebb és színvonalasabb gyermeknevelés reményében.”

„Az idősek gondozása, törődés velük, a magányosság megszüntetése a saját lakókörnyezetükben.”

„Legfőképpen arra, hogy mennyire meg tud üresedni az ember élete, ha nem tartja szem előtt a fontos dolgokat. Ebben a közösségben segítséget tudunk nyújtani a magukat kereső fiataloknak és mindazoknak, akik nem találják életük nehézségeire a megoldásokat.”

„Ha valakit valamilyen elemi csapás ér, akkor segítünk. Például a vörösiszap károsultaknak is gyűjtöttünk élelmiszert, illetve ruhákat. Ezen kívül két családnak is segítettünk, tető, illetve ház megjavításában.”

„Idősek elhanyagolására, alkoholizmus, családok szétszakadásának megoldása a gyerekek lelkének „gyógyítása” fő feladatunk.”

„Egyfajta pozitív szemlélet kialakításán túl egy pozitívabb életkép kialakítása.”

„Legyenek mindig elkötelezett emberek, akik fontosnak érzik a közösség fennmaradását.

A fennmaradás feltételei a község fejlődése iránt elkötelezett tagság. Együttműködés az önkormányzattal. Együttműködés a többi civil szervezettel és alapítvánnyal.”

„Munkánk során a legfontosabb a személyi háttér. Ezen a területen mindig kell, hogy legyenek olyan emberek, akik szívükön viselik a közösség sorsát, akiknek fontos, hogy segíthessenek, amikor csak lehetőség van rá. Nélkülük elképzelhetetlen lenne a karitatív munka. Azonban természetesen szükség van adományokra, technikai, infrastrukturális háttérre, amely lakossági felajánlásokból, a környékbeli karitatív szervezetekkel való együttműködés eredményeként, továbbá az egyház és a helyi önkormányzat támogatásának köszönhetően valósul meg.”

„Talán a legfontosabb a befogadó fiatalságon túl egy lelkiismeretes és célirányos vezetés. Az itt felnövő fiatalabb generáció is később példaként szolgálhat az utána következőknek.”

„Nagyon fontos az, hogy a tárgyi, technikai feltételek meglegyenek, de ez nem elég, ehhez kell az infrastruktúra, egy hely, ahol rendszeresen össze tudunk jönni, és tudunk dolgozni. Mindez csak akkor valósul meg, ha vannak olyan elkötelezett személyek, akik fontosnak tartják, hogy ez a kis közösség fennmaradjon és működjön. A mi kis közösségünk ilyen személyekből áll.”

„Elkötelezettség, összetartás, egyetértés, kommunikáció, jó vezető, tenni akarás.”

„A pénz sosem volt annyira fontos. Gyakran úgy mentünk el fellépésre, hogy kaptunk enni, inni, csak hogy felléphessünk, hogy lássuk a közösség reakcióit. Pályázatunk nem volt.”

„A pénz mindig minden szervezet munkájához elengedhetetlen tényező. Sajnos az idei évben nem volt lehetőségünk pályázatokra, de voltak már-már sikeres működési költséges megnyert pályázataink. Jelenleg a tagdíjakból és támogatóink felajánlásaiból finanszírozzuk mű-

Bába Miklós

„A legfontosabb levonható tanulságnak mindenképpen azt tartom, hogy óriási az igény és az érdeklődés a szervezetek részéről, és ez megfigyelhető a különböző intézmények dolgozóinak, vezetőinek körében is, hogy az állami és EU-s forrásokról több információt kapjanak. Szeretnék ugyan megfogni és használni ezeket a lehetőségeket, de sem a kapacitásuk, sem a képességeik nem mindig elegendőek arra, hogy ezt megtehessék. Szinte kivétel nélkül minden interjúalany elmondta, hogy szükség lenne egy ernyőszervezetre, aki az államapparátus és a legkisebb civil szervezetek szintje között tágító hatalmas szakadékot áthidalná, és segítene nemcsak a pályázati lehetőségek megtalálásában és kihasználásában, de egyúttal az igények közlésében felfelé is.”

ködésünk költségeit. "

"Elsősorban az elkötelezettség a fontos, ami ne a tárgyi dolgok által erősödjön meg, vagyis ami a kívüllág számára látható lehet. Aki ide vágyik, és van egy lelkes csapat, minden hiányosságot együtt pótolni tudunk, ha mindenki a lehetőségeinek megfelelően támogat és ad ennek a közösségnek. "

"A pénz csak a célok megvalósításához fontos, az egyesület működéséhez nem. "

"A pénz fontos a működéshez, hisz eszközök nélkül nem tudunk dolgozni. Az elmúlt évben nem volt sikeres pályázatunk, de az eladott termékeinkből befolyt összeget vissza tudtuk forgatni úgy, hogy alapanyagot vásárolhassunk, valamint a szükséges eszközöket is be tudjuk szerezni. "

"Az Önkormányzat támogatja és elismeri a szervezet működését. Tárgyi segítség, helységek biztosítása, rendezvények közös lebonyolítása. Esetenkénti anyagi támogatás. "

"A település önkormányzata egyáltalán nem támogat minket. "

"Természetesen jó kapcsolatban vagyunk az önkormányzattal, a helyi vezetésből többen is tagjai voltak egyesületünknek. Rendezvényeinket a helyszín biztosításával támogatják. Anyagi segítséget sajnos nem nyújtanak. "

"A település vezetése nem igazán helyez hangsúlyt a közösségek támogatására. Anyagi támogatásra nincs lehetőség. Arra pedig, hogy szervezeten keresztül beleszóljanak a közügyekbe javaslataikkal, nincs szükség. "

"Alapvetően jó a kapcsolat az önkormányzattal. Elsősorban erkölcsi támogatást kapunk. Amiben tudnak, segítenek. A városi tévén, honlapon megjelenhetünk. Ha kérésünk van, igyekeznek segíteni. Problémák

esetén jó az együttműködés. "

"Támogat minket, de nem ismer el. Támogat minket a helynek az adásával, nem kell fizetni a klubhelyiségért. "

"Az elején nem volt könnyű, ha segítség kellett segítették, de az elején ők is szkeptikusak voltak velünk szemben. "

"Véleményem szerint a települések vezetőinek nagy a felelősségük abban, ahogy megítélik a szervezetek munkáját. Én azt érzem, hogy a település önkormányzata, amiben tud, mindenben támogat minket, el is ismerik a tevékenységünket és ösztönöznek is bennünket. Amikor az önkormányzat testületi ülésén minket érintő napi rendi pont van, akkor behívják a mi testületünket és kikérik a véleményünket, sőt, vannak olyan döntések, melyek meghozatala teljes mértékben a mi felelősségünk. "

"A település elismeri a munkánkat. Előbb hívnak minket, mint a rendőröket. Kisebb ügyekkel nem terheljük őket. Szoktunk kapni éjszakára különféle ellátmányokat. "

"Ha a település vezetői a rendezvényeken nem vesznek részt, azzal azt az üzenetet közvetítik, hogy nem tartják fontosnak. Ha anyagi támogatásra nincs is lehetőség, akkor legalább „erkölcsileg” el kellene ismerni a munkájukat. Sajnos a település lakói világosan érzékelik ezeket az üzeneteket, és aszerint ítélik meg munkánkat. A rendezvényeknek általában örülnek, de vannak, akik a faluvezetés ellenségét látják bennünk. Ők egyáltalán nem kíváncsiak munkánkra, el sem jönnek, hogy tapasztaljanak. Persze nagyon sokan szívesen jönnek a rendezvényekre, segítenek is. "

"Ismernek minket, bár a megítélés kettős. Valakiknek tetszik, amit csinálunk, esetleg még segíteni is eljön. Mások megszólalnak minket, de úgy gondolom, eddigi tetteink hatására sokat változott a falu képe. "

"Az a baj, hogy nem segítő szándékkal kritizálnak, nem azt mondják, hogy „erre figyeljete oda”, stb, hanem rosszindulatúan, támadólag lépnek fel. "

"A konfliktus is velejárója a közös munkának. Komoly konfliktus nem volt. Meg tudtuk oldani a problémákat. A közös cél érdekében megtaláljuk a közös pontokat. "

"A településen, megítélésem szerint nem élnek aktív közösségi életet az itt élők. Azt gondolom a munka és a családfenntartásért folytatott közdelem az, ami minden idejüket felemészti. "

"Településünk közösségi élete alapvetően jó irányban fejlődik. Talán túllepelt a három évvel ezelőtti állapoton, de nagyon lassú a tudati változás. Fontos lenne a település gazdasági életének fejlődése is, ami ha-

Király Gergely

„Szinte csak kellemes tapasztalatokat gyűjtöttem a kérdőív kitöltése során. A megkérdezettek többsége lelkes válaszadóknak bizonyult és rendkívül részletes és őszinte véleményeket kaptam. Az emberek szívügyüknek érzik a falu jövőjét és jelenlegi helyzetének javítását, hisz ők is egy jól működő közösségben szeretnének élni, amiben majd gyerekeik is felnőhetnek majd.”

tással lenne a fiatalság helyben maradására és kötődésére. A település kilábalása többszörösen hátrányos helyzetből csak így, együtt lenne lehetséges. "

"Vannak, akik aktívak és tenni akarnak, de vannak, akik teljesen elzárkóznak. Ennek oka a széthúzás. Akik tesznek, célt látnak maguk előtt és előre akarnak haladni. De a legelterjedtebb probléma a faluban általában az irigység és az egymásra való féltékenykedés. Ha nincs meg a kellő tisztelet egymás iránt, nehéz összedolgozni. "

"Sajnos nem aktívak itt az emberek, ez egy elöregedő falu, a kevés fiatal sem igazán aktív. Egyre több az olyan ember, aki úgy települt ide, ők sem érdekeltek a falu ügyeiben. "

"Sajnos nem aktívak az emberek. Itt nincs az a szintű összetartás, mint régen volt. Régen egy emberként gondolkodott mindenki. "

"Tudatosítani kellene az önkormányzati képviselőkben, vezetőkben, hogy az egyes helyi civil szervezetek (pl. ifjúsági egyesületek, hagyományőrző körök, sport körök...) fontos résztvevői lehetnének a döntéshozatalban, az ő segítségükkel könnyebben lehetne felmérni a helyi igényeket. "

"Közelebb kell hozni a döntések előkészítését a faluban élőkhez, hogy ne csak róluk szóljanak, hanem értük is. Tehát amire szükség lenne: tájékoztatás, fórumok, rendszeres falugyűlés, civil kerekasztal kezdeményezése. "

"Az önkormányzatnak nyitottabbnak és támogatóbbnak kellene lennie a civil szervezetekkel szemben. Nem feltétlenül pénzügyi támogatásról gondolkodom. "

"A döntéshozatal folyamat rendszerébe hatékonyabban be lehetne vonni ezeket a szervezeteket, ezzel is ösztönözve aktivitásukat. "

"Először meg kell szűnnie a rivalizálásnak az önkormányzat és a civil szervezet között. Sajnos elég mély gyökerei vannak annak a régimódi szemléletnek, hogy aki csinálni akar valamit, az biztos nyereségvágyból, hátsó szándékkal teszi. Amennyiben kialakulna egy közösségtudat

a faluban, amely értékelné és ösztönözné a faluért való munkát és fáradozást sok minden megváltozhatna. "

"Nagyon muszáj tudatosítani, hogy a fiatal nemzedék segítése a legjobb befektetés. "

"Szerintem mindkét fél részéről nagyobb együttműködésre lenne szükség. Az Önkormányzatnak fel kéne ismernie, hogy szüksége van a civil szervezetekre és hogy érdemes ezeket a civil szervezeteket jobban támogatni. "

"Szeretek egy közösséghez tartozni, szeretem azt érezni, hogy valaminek a részese vagyok. "

"Mert akarom, hogy javuljon valami, hiszen itt élek. Ha a helyzet javulna, akkor sokkal több fiatal maradna itt és nem gondolkodnának a lehető leggyorsabb kijutáson. "

"A közös munka más emberekkel, hogy egy élhetőbb falu jöhessen létre. Amely, mind kulturálisan, mind emberileg jobb. "

"A jövő nemzedék számára is érezhető hasznos munka. "

"Elsősorban az eredmények, amelyeket a szervezet elérhet. Továbbá a jó társaság, és az is fontos, örömet nyújtson az, amin dolgozunk. "

"Az önkifejezés; saját képességeim és motivációm fejlesztése; a tudat, hogy segíthetek másoknak. "

"A szervezet tagjainak ismerete és tisztelete, a szervezet által képviselt célok, szervezett programok általam fontosnak tartott szerepe, illetve a közösségépítés, ami a falu lakosságát összetartja. "

"Én nem mástól, államtól, önkormányzattól várom, a fejlődést az emberek tevékeny részvételében hiszek. "

"Hiszem, hogy az egyéni társadalmi szerepvállalásom értéket teremt magam, a családom, a szervezetem, a faluközösség és tágabb környezetem számára. "

Szűcs Balázs

„A kutatás során érdekes volt számomra az a helyzet, hogy nekem kellett a kérdéseket feltenni és esetlegesen segítő kérdéseket feltenni a riport alanyak. Izgalmas volt és egyben nehéz, hogy soha ne térjünk el a kérdésektől. Próbáltam a beszélgetés során minél több információt szerezni. Mindenki nagyon pozitív volt és úgy éreztem a beszélgetésekből, hogy szeretnek a faluban élni és a közösségért tenni. Egy alanyom volt számomra meglepetés, aki azt mondta: „Nincs közösségi élet a faluban!”. Összességében jól éreztem magam és lendületet adott ahhoz, hogy Ligeten is létrehozzak egy diák önkormányzatot. Így a fiatalok jobban érvényesíteni tudják majd az akarataikat, elképzeléseiket. Legálábbis a polgármester erre ígéretet tett az interjú során!”

Impresszum

Fiatal Gazda • Kiadja: Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége – AGRYA • A kiadásért felel: dr. Mikula Lajos
 • Cím: 1138 Budapest, Váci út 134/C VI.28. • Telefon/fax: 06 1 3200429 • E-mail: agrya@agrya.hu
 Köszönjük a kutatásban közreműködők – AGRION Kft., Teklovics Boglárka, László Anita – munkáját.